

Uchwała z dnia 5 marca 2007 r.

I PZP 1/07

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza (sprawozdawca), Sędziowie SN: Józef Iwulski, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczy-szyn, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 marca 2007 r. sprawy z powództwa Mie-czysławy L. przeciwko Ś. Akademii Medycznej w K. o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 28 listopada 2006 r. [...]

„Czy w sprawach o roszczenia pracownika z zakresu prawa pracy, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 50. 000 zł pozwany pracodawca nie należący do podmiotów wymienianych w art. 94 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jak również nie należący do podmiotów zwolnionych przez Sąd od kosztów sądowych, jest w oparciu o art. 35 ust. 1 ustawy zwolniony od obowiązku ponoszenia opłat sądowych na zasadach określonych w art. 113 ust. 1 ustawy, których pracownik wygrywający sprawę nie miał obowiązku uiścić?”

p o d j ą ł uchwałę:

Sąd w orzeczeniu kończącym w instancji sprawę z zakresu prawa pracy, w której wartość przedmiotu sporu nie przewyższa kwoty 50.000 zł obciąży po-zwanego pracodawcę na zasadach określonych w art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) kosztami sądowymi, których nie miał obowiązku uiścić pracownik wnoszący powództwo lub odwołanie do sądu (art. 96 ust. 1 pkt 4 tej ustawy) z wyłączeniem opłat od pism wymienionych w art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze tej ustawy.

Uzasadnienie

Powódka Mieczysława L. domagała się uznania za bezskuteczne wypowiedzenia jej stosunku pracy przez pozwaną Ś. Akademię Medyczną w K. i zasądzenia od niej na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego, a także nakazania pozwanemu zatrudnienia jej do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Katowicach wyrokiem z dnia 13 września 2006 r. [...] w pkt. 1 uznał za bezskuteczne rozwiązanie z powódką Mieczysławą L. stosunku pracy dokonane przez pozwaną Ś. Akademię Medyczną w K., w pkt. 2 nakazał pobranie od pozwanej Ś. Akademii Medycznej w K. na rzecz Skarbu Państwa (kasa Sądu Rejonowego w Katowicach) kwoty 2.224 zł tytułem zwrotu nieuiszczonych kosztów sądowych, w pkt. 3 zasądził od pozwanej Ś. Akademii Medycznej w K. na rzecz powódki Mieczysławy L. kwotę 60 zł zastępstwa procesowego powódki, w pkt. 4 nałożył na pozwaną Ś. Akademię Medyczną w K. obowiązek dalszego zatrudnienia powódki Mieczysławy L. do czasu prawomocnego rozpoznania sprawy.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy stwierdził, że o kosztach sądowych należało orzec na mocy art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 113 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398) w związku z art. 23¹ k.p.c. nakazując pobranie od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa opłaty stosunkowej, której powódka nie miała obowiązku uiścić. Wartość przedmiotu sporu sprecyzowaną ostatecznie w oparciu o wyliczenia pozwanej stanowiła suma wynagrodzenia powódki za jeden rok, tj. kwota 44.446,92 zł.

Od powyższego wyroku strona pozwana wniosła apelację, w której zaskarżyła wyrok Sądu Rejonowego w całości. W uzasadnieniu apelacji pozwana podniosła „z ostrożności procesowej”, zarzut bezpodstawnego obciążenia jej kosztami sądowymi w kwocie 2.224,00 zł, przez nakazanie pobrania na rzecz Skarbu Państwa opłaty stosunkowej, której powódka jako zwolniona na mocy ustawy nie miała obowiązku uiścić (pkt 3 zaskarżonego wyroku) w oparciu o art. 113 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W ocenie pozwanej, obciążenie jej przez Sąd pierwszej instancji kosztami sądowymi nie znajduje uzasadnienia prawnego, bowiem powódka w oparciu o art. 96 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 35 ust. 1 powyższej ustawy zwolniona jest z obowiązku ponoszenia opłaty od pozwu, skoro wartość przedmiotu sporu nie przekroczyła 50.000,00 zł.

Pozwana argumentowała, że zasada obciążania przeciwnika kosztami sądowymi, w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, których nie miała obowiązku uiścić powódka, zawarta w art. 113 ust. 1 powołanej wyżej ustawy, ma zastosowanie w przypadku, gdy ma miejsce sądowe zwolnienie z kosztów sądowych. W przeciwnym razie dochodzi, zdaniem pozwanej, do naruszenia zasady równości stron w procesie, bowiem pomimo iż powód-pracownik nie ma obowiązku ponoszenia kosztów sądowych, to pozwany-pracodawca w sytuacji przegrania sporu, ma obowiązek zwrotu kosztów sądowych, których powód nie miał obowiązku uiścić na mocy samej ustawy.

Postanowieniem z dnia 28 listopada 2006 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach, na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne: „Czy w sprawach o roszczenia pracownika z zakresu prawa pracy, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 50.000 zł pozwany pracodawca nie należący do podmiotów wymienionych w art. 94 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jak również nie należący do podmiotów zwolnionych przez Sąd od kosztów sądowych, jest w oparciu o art. 35 ust. 1 ustawy zwolniony od obowiązku ponoszenia opłat sądowych na zasadach określonych w art. 113 ust. 1 ustawy, których pracownik wygrywający sprawę nie miał obowiązku uiścić?”. Sąd Okręgowy podniósł w uzasadnieniu postanowienia, że w stanie prawnym obowiązującym pod rządami nowej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, czyli po uchyleniu art. 263 k.p. oraz art. 463 k.p.c., przedstawione zagadnienie dotyczy wszystkich spraw wymienionych w art. 476 § 1 k.p.c., a zatem, także spraw o roszczenia związane ze stosunkiem pracy, spraw o roszczenia z innych stosunków prawnych, do których z mocy odrębnych przepisów stosuje się normy prawa pracy, oraz spraw o odszkodowanie dochodzone od pracodawcy na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Udzielenie odpowiedzi na przedstawione pytanie prawne może również rzutować na zasady orzekania o kosztach sądowych w sprawach z powództwa pracodawcy przeciwko pracownikowi.

Sąd Okręgowy podniósł, że jednym z podstawowych założeń nowej ustawy było ograniczenie zwolnień od kosztów - zarówno pod kątem podmiotowym jak i przedmiotowym. Jak to wynika z uzasadnienia projektu

ustawy (pkt 8j), zwolnienie od kosztów sądowych miało dotyczyć tylko niektórych kategorii spraw o największej doniosłości społecznej - np. spraw o alimenty, o ustalenie ojcostwa, spraw z zakresu opieki i kurateli, ale już nie spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Ograniczone zwolnienie od kosztów sądowych, jak się wydaje, miało dotyczyć powoda - pracownika a nie pozwanego pracodawcy, czy też powoda pracodawcy.

Wprowadzone uregulowania, jak na to wskazuje rozbieżne orzecznictwo sądów powszechnych, a także różne poglądy przedstawione w piśmiennictwie prawniczym, wywołują poważne wątpliwości interpretacyjne. Sprowadzają się one do wzajemnej relacji występującej między art. 96 ust. 1 pkt 4, oraz art. 35 i art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W myśl art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy, nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych: pracownik wnoszący powództwo lub strona wnosząca odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem art. 35 i 36. Z kolei zgodnie z art. 35 ust. 1 ustawy w sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 zł wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 zł pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism procesowych opłatę stosunkową. Przepis art. 113 ust. 1 deklaruje natomiast zasadę, że kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu.

Istota przedstawionego zagadnienia prawnego sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie na ile zwolnienie od kosztów sądowych przyznane w art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy pracownikowi modyfikuje i rozszerza treść art. 35 ust. 1 ustawy. W szczególności powstaje pytanie, czy art. 35 ustawy wprowadza zwolnienie przedmiotowe, z którego korzysta również pracodawca. W art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy mowa jest bowiem tylko o pracowniku wnoszącym powództwo. W art. 35 ust. 1 ustawy mowa jest z kolei o pobieraniu opłat podstawowych od niektórych tylko pism procesowych ogólnie w sprawach z zakresu prawa pracy, bez ograniczenia tej re-

gulacji do pracownika czy też określonej kategorii spraw. W rezultacie może to prowadzić do wniosku, że pracodawca, chociaż nie został wymieniony w art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy, korzysta z takiego samego zwolnienia od kosztów sądowych jak pracownik. W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przewyższa kwoty 50.000 zł pracodawca nie ma obowiązku ponoszenia innych opłat niż opłata podstawowa i to tylko od pism wymienionych w art. 35 ust. 1.

Taka interpretacja może prowadzić do wykładni dalej idącej, zgodnie z którą zwolnienie pracodawcy obejmuje również inne sprawy z zakresu prawa pracy, niezależnie od podmiotu inicjującego to postępowanie. Wskazać bowiem należy, że przepis art. 35 ust. 1 nie precyzuje jakiej kategorii spraw dotyczy, a w szczególności kto występuje po stronie powodowej (pracownik czy pracodawca). Nie sposób bowiem uznać, że sprawy z powództwa pracodawcy przeciwko pracownikowi aczkolwiek niewymienione w art. 476 § 1 k.p.c. nie są sprawami z zakresu prawa pracy.

Istnieje - w ocenie Sądu - możliwość dokonania odmiennej wykładni. Przyjmując, że intencją ustawodawcy było przyznanie pracownikowi (a nie pracodawcy) ograniczonego zwolnienia od kosztów sądowych można zasadnie twierdzić, że przepis art. 35 ust. 1 zdanie 1 nie przyznaje zwolnienia przedmiotowego. Wprowadza jedynie jednolite opłaty sądowe w postaci opłaty podstawowej w kwocie 30 zł od wymienionych tam środków zaskarżenia bez względu na to czy pisma te pochodzą od pracownika lub pracodawcy i czy są wnoszone w sprawach wszczętych z powództwa pracownika czy też pracodawcy. Przy takim założeniu, w sprawach wszczętych z powództwa pracodawcy bez względu na wartość przedmiotu sporu należy pobrać na ogólnych zasadach od pracodawcy opłatę stosunkową. Przepis art. 35 ust. 1 nie przyznaje bowiem pracodawcy takiego zwolnienia. Zwolnienie takie zostało przyznane pracownikowi w art. 96 ust. 1 pkt 4 i dotyczy jedynie spraw o wartości przedmiotu sporu nieprzewyższającej kwoty 50.000 zł. Z kolei w sprawach z powództwa pracownika przeciwko pracodawcy o wartości przedmiotu sporu nieprzewyższającej kwoty 50.000 zł powód - pracownik korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych. W przypadku uwzględnienia powództwa w obu tych kategoriach spraw nie pozbawia to Sądu możliwości obciążenia przeciwnika równo-

wartością opłaty stosunkowej. W sprawach o roszczenia pracownika, w których wartość przedmiotu sporu nie przewyższa kwoty 50.000 zł znajdzie wówczas zastosowanie przepis art. 113 ust. 1 ustawy dający podstawę do pobrania od pozwanego pracodawcy na rzecz Skarbu Państwa równowartości opłaty stosunkowej, której nie miał obowiązku uiścić pracownik wytaczający powództwo. Za przyjęciem powyższej koncepcji przemawia dodatkowo fakt, iż czym innym jest pobieranie określonego rodzaju opłat sądowych od pism wnoszonych w toku postępowania (co reguluje art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze), a czym innym jest ostateczne rozliczenie kosztów sądowych w orzeczeniu kończącym postępowanie (co reguluje art. 113 ust. 1 ustawy).

Strona pozwana wniosła o udzielenie twierdzącej odpowiedzi na przedstawione pytanie.

Prokurator biorący udział w postępowaniu przed Sądem Najwyższym wniósł natomiast o udzielenie odpowiedzi przeczącej.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego ma, jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy w Katowicach, wyjaśnienie relacji między art. 35 a art. 96 ust. 1 pkt 4 i 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.). Istotne wnioski dla udzielenia odpowiedzi wynikają już z systematyki ustawy, z umiejscowienia w niej przepisów, których wykładnia i wzajemny stosunek budzą wątpliwości. Analizowany art. 35 jest zamieszczony w rozdziale 3 działu 3, noszącego nazwę „Wysokość opłat w procesie”. Już sama nazwa działu pozwala na wnioski co do zakresu regulacji. Nie jest objęta normą prawną tego przepisu kwestia zwolnienia od opłat a jedynie określenie ich wysokości. W art. 35 ust. 1 - jeżeli chodzi o sprawy, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 zł - ustalone zostały opłaty od czterech wymienionych w nim pism procesowych, mających charakter środków zaskarżenia. Pewne trudności może nastroczać zrozumienie sensu użytego w tym przepisie wyrazu „wyłącznie” („w sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 zł wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”). Można

zakładać dwa sposoby rozumienia tego określenia. Według pierwszego należy wnieść, że w sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłaty tylko („wyłącznie”) od wymienionych pism a nie pobiera się żadnych innych opłat, co oznaczałoby ustanowienie przedmiotowego zwolnienia od pozostałych opłat, jako że przepis art. 35 odnosi się bez wątpienia do obu stron postępowania w tych sprawach, zarówno pracownika jak i pracodawcy. Wskazuje na to brak zastrzeżeń w treści art. 35 ust. 1, a dobitne podkreślenie zasadności takiej konkluzji wynika z art. 35 ust.2, w którym wyraźnie jest mowa o pracowniku i pracodawcy w sytuacji, gdy żadna ze stron stosunku pracy nie zainicjowała postępowania a uczynił to inspektor pracy. Nie ma jednakże dostatecznych argumentów przemawiających za uznaniem, że w art. 35 zostało wprowadzone przedmiotowe zwolnienie obu stron postępowania w sprawach ze stosunku pracy od ponoszenia innych opłat niż opłata podstawowa od pism w nim wymienionych. Przede wszystkim należy podkreślić ponownie to, co na wstępie zostało zauważone. Przepis art. 35 nie reguluje zwolnienia od opłat lecz ich wysokość. Zwolnieniu od opłat poświęcony został inny dział ustawy, a w nim art. 96 ust. 1 pkt 4 odnoszący się do spraw z zakresu prawa pracy. Sens określenia „wyłącznie” staje się w tej sytuacji zrozumiały: chodzi o wysokość opłat należnych od czterech pism, tylko od tych pism a nie od innych wnoszonych w toku postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy. Przykładowo opłaty podstawowe nie są pobierane od sprzeciwu od wyroku zaocznego. Konieczność wnoszenia opłat od pism innych niż wymienione w art. 35 oraz ich wysokość wynika z innych przepisów. Inaczej ujmując konkluzję tego wątku rozważań, w sprawach z zakresu prawa pracy opłatę podstawową pobiera się od obu stron postępowania wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, natomiast inne przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych regulują kwestie pobierania opłat od pozostałych pism w tych sprawach. Analogiczne poglądy były już przedstawiane w orzecznictwie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2006 r., II PZ 59/06), a także w piśmiennictwie (M. Kowalska, A. Malmuk-Cieplak: Stosowanie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Przegląd Sądowy 2006 nr 9, s. 44). Nie ma przedmiotowego zwolnienia od kosztów w sprawach z zakresu prawa pracy i tym różni się obecny system kosztów sądowych w sprawach cywilnych od stanu prawnego obowiązującego poprzednio, przed wejściem w życie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. Jak wiadomo, z art. 263 k.p. wynikało zwolnienie od kosztów sądowych obu stron postępowania ale tylko w sprawach o

roszczenia pracownika. W obecnym stanie prawnym, jak wynika z art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy z 28 lipca 2005 r., zwolnienie od uiszczania kosztów sądowych w tej kategorii spraw przysługuje tylko pracownikowi wnoszącemu powództwo. Zwolnienie to nie obejmuje czterech pism wymienionych w art. 35 ust. 1. Gdyby z art. 35 ust. 1 wynikało zwolnienie przedmiotowe dotyczące obu stron postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy, zbędna byłaby norma prawna ujęta w art. 96 ust. 1 pkt 4. Zatem, gdy chodzi o sprawy z zakresu prawa pracy, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 zł, wysokość i rodzaj opłat od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia uregulowana została w art. 35, zwolnienie od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych powodów będących pracownikami wynika z art. 96 ust. 1 pkt 4. Pracodawcy będący stroną w postępowaniu w sprawie z zakresu prawa pracy, nie są zwolnieni z mocy ustawy od ponoszenia kosztów sądowych. Mogą jedynie ubiegać się o to zwolnienie na zasadach ogólnych (art. 102 i 103). Skoro pracownik wnoszący pozew w tej kategorii spraw (z zastrzeżeniem, że chodzi o sprawy, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 zł) nie ma obowiązku ponoszenia kosztów sądowych za wyjątkiem opłat podstawowych od czterech pism wymienionych w art. 35 ust. 1, sąd obowiązany jest zgodnie z art. 113 ust. 1, w razie uwzględnienia powództwa, obciążyć pozwanego pracodawcę tymi kosztami, których pracownik z mocy art. 96 ust. 1 pkt 4 nie miał obowiązku uiścić. Obciążenie przeciwnika kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić aktualizuje się wówczas, gdy „istnieją do tego podstawy” (art. 113 ust. 1). Brak byłoby podstaw, gdyby również przeciwnik korzystał ze zwolnienia od kosztów sądowych. W sprawach z zakresu prawa pracy toczących się z powództwa pracownika, zakończonych jego uwzględnieniem, taka sytuacja miałaby miejsce tylko wówczas, gdyby pracodawca uzyskał zwolnienie od kosztów sądowych. Jeżeli tak nie stało się, zostanie obciążony kosztami, których dotyczyło ustawowe zwolnienie pracownika; pracodawca nie jest objęty w tych sprawach ustawowym zwolnieniem od kosztów sądowych.

Z tych względów należało podjąć uchwałę o treści podanej w sentencji.

=====